

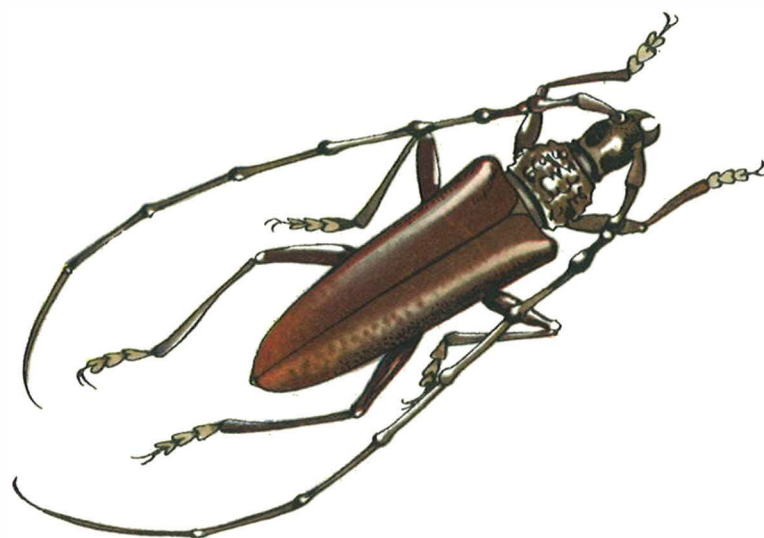

Josef Zeman

Obětavá Zrzeka

Josef Zeman

Obětavá Zrzečka

Obrázky Karla Svolinského

VESMÍR

nakladatelská a vydavatelská společnost

v Praze VII, Dobrovského 29

VEŠKERÁ PRÁVA VYHRAZENA

1941

VYTISKLA PRŮMYSLOVÁ TISKÁRNA V PRAZE VII., DOBROVSKÉHO 29

Pamatujete se na vyprávění veverky Zrzečky z křivoklátské hájovny? O tom, jak se dostala do hájovny a jak jí vrány chtěly vyloupiti doupátko na Starém dubě v Tichém údolí? A jak ji ostříž vysvobodil? Jistě se pamatujete a snad na ni rády vzpomínáte. A tak vám tedy povím ještě něco z jejích příhod.

Starý dub se rozstoval. Jednou ráno se zdálo Zrzečce, že listy větve, kde měla doupátko, jsou trošičku jiné než jindy. Jako kdyby se malounko sklony, ale jen tak malounko, že by si toho člověk sotva povšiml. Ale

Zrzečka, která se na Starém dubě narodila, měla dub ráda, a proto jí nic neušlo. Strakapúd, který měl hnízdečko v dutince jiné větve, sešplhal se k ní odkudsi s vrcholu a povídá:

„Copak jsi tak zamyšlena, Zrzečko?“ – „Bojím se, že se nám dub rozstoval, podívej se na ty listy!“ Strakapúd, zkušený ošetřovatel stromů, rozhlédl se znalecky po vět-

vi a tak se mu zdálo, že něco není v pořádku. „Musím dub důkladně prohlédnout,“ řekl a pustil se hned s chutí do práce. Proklepával zobákem celou větev od kmene až k vrcholu, ozdobenému krásnou kyticí jmelí, jako když pan doktor proklepává nemocného.

„Víte,“ řekla mi Zrzečka, „my zvířátka, když dostaneme blechy, nebo třeba když ptáci dostanou čmelíky, dovedeme se jich sami zbavit. Ale stromy jsou chudáci a nemohou samy pro sebe udělat nic. A co mají všelijakých cizopasníků – brouků, housenek, červů a jiných... málem bych řekla ošklivé slovo –

a ti jim ožírají listí, kořínky, kůru, i do dřeva se dostanou. Cožpak takový strom vydrží dost, ale je-li těch užiračů mnoho, chřadne a třeba i umře. Nejvíc pomáhají stromům ptáci. Co ti snědí za den všelijakého hmyzu! Když mají mladé, nestačí ani sbírat. Kukačka, nestyda, snáší vejčka do hnízd jiných ptáčků a o své děti se vůbec nestará, ale zato spolyká i nejchlupatější housenky, kterých by se jiný ptáček bál dotknout. Na listí se ptáčkům sbírá lehce, horší je to v kůře – to nejlépe dovedou brhlíci a šoupálkové. Nejhuře je, když se cizopasníci dostanou pod kůru nebo do dřeva. Pak na to musí přijít strakapúd, žluna nebo datel, to jsou už opravdoví doktoři. Strakapúd je svědomitý, ale trochu malý a slabý, žluny jsou silnější, ale lehkomyšlné, datel je nejsilnější a nejzkušenější, ale velmi vzácný a nerad létá za svůj okruh.“

Strakapúd prohlížel nemocnou větev poctivě, a Zrzeč-

ka-neposeda nedovedla trpělivě čekat, až bude hotov. Napadlo jí, že se snad něco stalo s kořeny, a sběhla po kmeni rovnou k dírci, která vedla k pelíšku lesních myšek, a tiše tam zapískala. Myška Šedivečka vyběhla, sedla si proti

Zrzečce na bobeček, Šediváček vystrčil hlavičku z dírký. Zrzečka hned spustila: „Náš dub se rozstonal a mám strach, že by to mohlo být od kořenů; nepozorovali jste nic?“ Myška se polekala a řekla: „Zatím jsme nic nepozorovali, ale prohlédneme je pořádně.“ – „Prosím vás o to,“ řekla Zrzečka, ale myšky zatím již zmizely v dírci.

Šediváčkové měli ve spleti kořenů spoustu chodbiček, některé již staré, opuštěné a prorostlé tenkými kořínky; nejtenčí kořínky byly jako vlásky a průsvitné, ale také

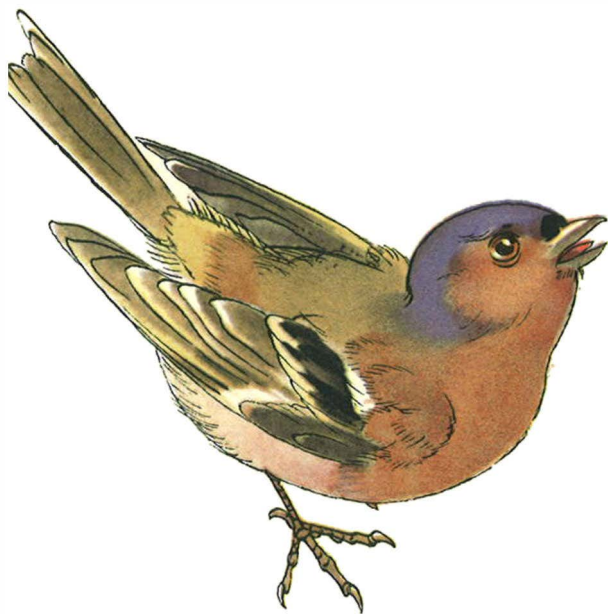
nejchoulostivější. Myšky čekala těžká práce, byly však pyšné, že je Zrzečka požádala o pomoc, a pustily se s radostí do hledání.

Zrzečka vyběhla zase nahoru, rovnou do doupátka. Samou starostí se zapomněla nasnídat; narychlo snědla nějaký oříšek, ještě z loňské zásoby, a honem zase ven. Jen vystrčila čumáček a div nevrazila do tetky Straky. Bůh ví, jak ta klepna uhodla, že se něco děje! A hned se také přidružily pěnkavky, sýkorky a ta ostatní drobotina, konipásek nechal lov u potůčku a nastrkoval zvědavě zobáček; i paní Kačka s vyparáděným panem Kačerem přestali se čvachtat ve vodě a přikolébali se pod dub. Nechyběl ovšem ani děda Havran. Zrzečka byla ráda, že se má komu se svou starostí svěřit, a honem jim všechno vypověděla. „Zatím musíme počkat,“ dodala, „až co řekne Strakapúd a Šediváčkové.“ „Tuhle pěnkavky a sý-

korky létají každou zimu do Prahy,“ řekl konipásek, „ty by snad mohly vědět nějakou radu.“ – „Ty toho asi vědí,“ vyhrkla jedovatě tetka Straka, „létají do Prahy žebrať!“ – „To není pravda,“ zapípala plačtivě pěnkavka. – „Mlč!“ přerušila ji tetka, „vím od paní Rackové do-

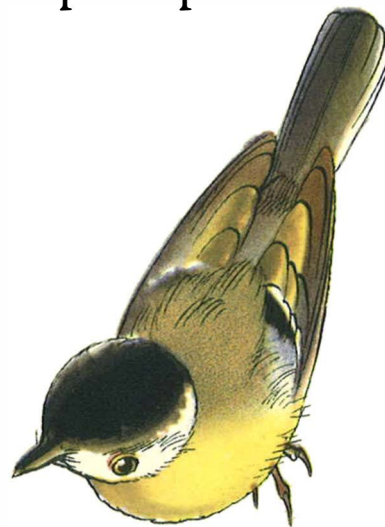
cela jistě, že tě jednou pan strážník chtěl v Letenských sadech sebrat pro žebrotu.“ – „To je lež jako věž,“ zakvákala zdola paní Kačka, „já tam bývám také a mohu říci, že tam lidé krmí ptáčky sami. A páni strážníci jsou nejhodnější. Jak jdou na pochůzku do parku, vždycky mají něco dobrého pro nás v kapse. A jednou, když jsem vyseděla šest kačátek v Kinského zahradě a vedla je po prvé do Vltavy, zastavil pan strážník na ulici celý provoz, dokud jsme nepřešly, aby nás něco nepřejelo. Ještě dnes je mi do smíchu, když si vzpomenu, co tam stálo auto-

mobilů a elektrik a jak jsme se my pomaloučku kodrcaly přes ulici. Divím se jen, že by paní Racková dělala takovéhle klepy, když právě rackové v Praze div nelezou

lidem do kapes.“ – „Vy máte pěknou vyřídilku . . . ,“ spustila Straka, ale Zrzečka se do toho vložila. „Tady je potřeba pomoci,“ řekla, „klepy nepomohou.“

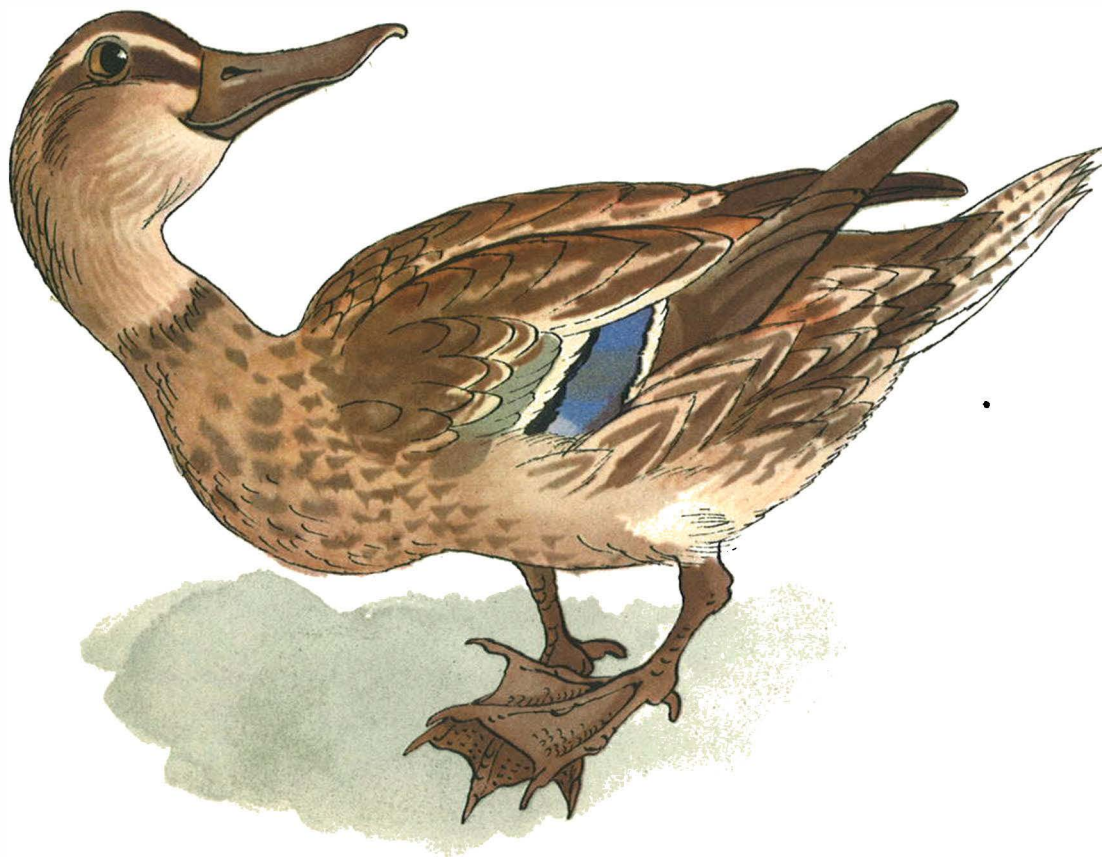
Nadobro zakončil to štěbetání Strakapúd; právě se vrátil z prohlídky nadobro utrmácen. „Je mi hanba, ale musím se přiznat, že nevím, co to je, ačkoli přece něčemu rozumím,“ řekl smutně, „a stromů jsem vyléčil už tisíce.“ „Tak

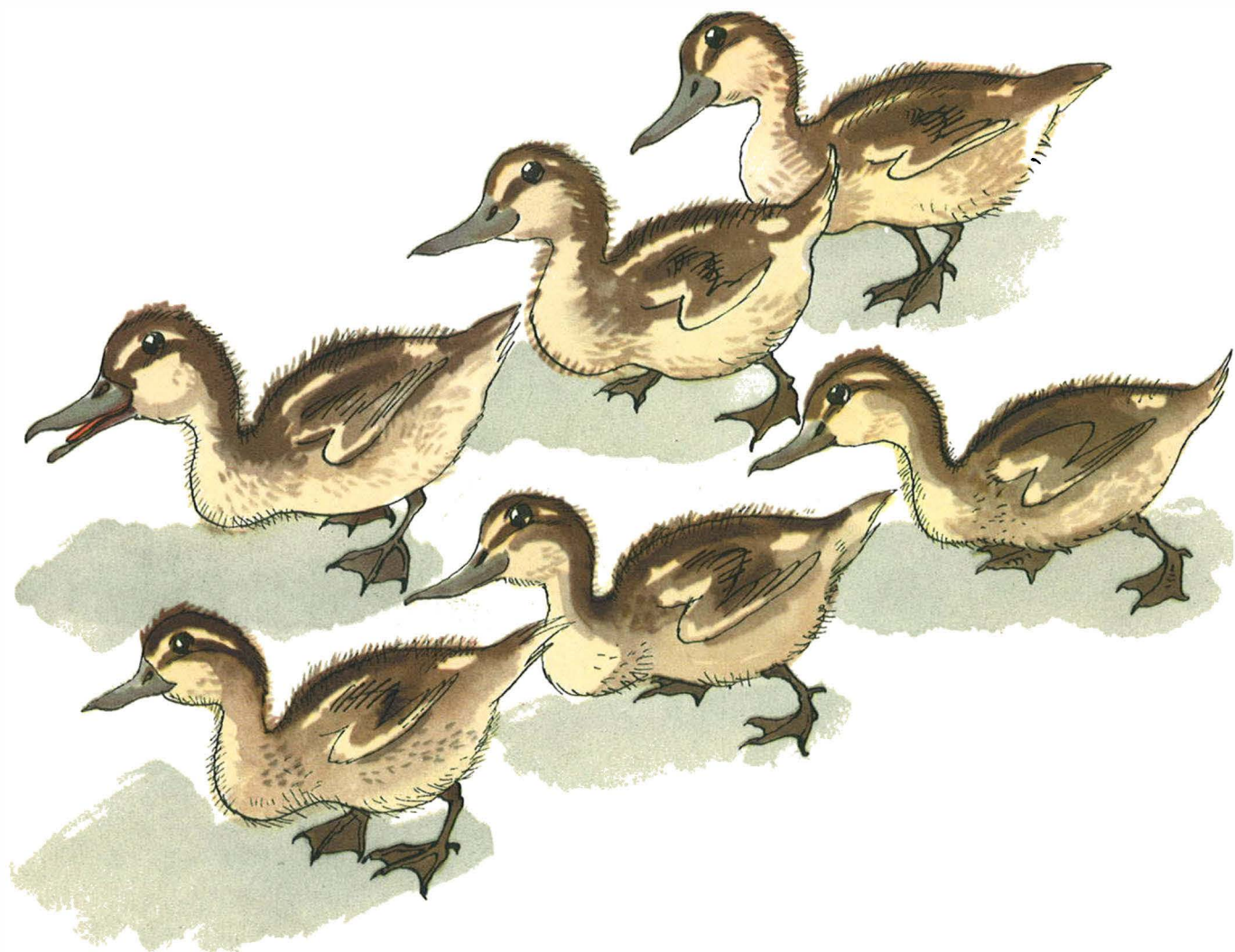

to bude jistě v kořenech,“ rozhodla Zrzečka. „Já jsem to věděla . . . ,“ spustila zase Straka. „Teď nechte, tetka, zobák chvílku zavřený,“ přerušil ji přísně děda Havran, „podíváme se, co našli Šediváčkové.“

Na Šediváčky si počkali hezky dlouho. Ani si nevšimli, že se již chýlí k večeru. Konečně myšky vylezly. Ty vypadaly! Kožíšky umouněné od hlíny, Šedivečce tekla krev

z čumáčku, Šediváčkovi z praciček. „Kořenům není nic,“ prohlásil Šediváček, „všechno jsme prohlédli, všechny staré chodbičky proběhli. Ani suchem to nemůže být, protože dole je ještě dost vlhko. Já jsem se prohrabal až na skálu.“ – „Tak co teď?“ vzdychla si Zrzečka. – „Teď poděkujeme Strakapúdovi a Šediváčkům a půjdeme spat,“ řekl děda Havran, „ráno budeme snad moudřejší.“

Ale nebyli. A nebyli moudřejší ani za týden, když už každý mohl vidět, že listí na hlavní větvi vadne. I na jmelí, které žilo z mízy dubu, to bylo vidět. Přišel pan lesní s panem hajným a dlouho se dívali do koruny dubu. Pan lesní kroutil hlavou, pan hajný si odplivl a vyhasla

mu dýmka. A to bylo také špatné znamení! I Strakapúd denně prohlížel větev, ale nemohl nic nalézt. Zrzeče bylo do pláče.

Tetka Straka vyčtla Strakapúdovi, že ničemu nerozumí, pohádala se s ním a přivedla na dub doktora Žlunu.

Přiletěl i s paní, protukali větev, neřekli nikomu nic a odletěli. Cestou se chechtali, jako by to byla nějaká švanda, a víckrát nepřišli; bylo zas po naději. Konečně, asi za čtrnáct dní, čekal Strakapúd ztrápen ráno na Zrzečku a povídal tajemně: „Myslím, že jsem na něco přišel, pojď se podívat!“ Vyšplhali spolu kousek výš a tam ukázal Strakapúd Zrzečce štěrbinu v kůře; vypadlo z ní trochu drobných pilinek. A bylo to na několika místech. „Jsou to larvy tesaříků velikých,“ řekl, „a jsou hluboko ve dřevě; já se k nim nedostanu, už jsem to ráno marně zkoušel. Nikdo by nevěřil, že tak krásný brouk má takové ničemné larvy. Nepomůže-li datel – bude zle!“ – „Tak, a tady u nás není jediného datla,“ vykřikla Zrzečka. – „V lánské oboře jistě nějaký jest, musíme se jen dovědět, kde,“ uklidňoval ji Strakapúd. „Srňka Bystronožka to jistě bude vědět; ta si uteče z obory kdy chce.“

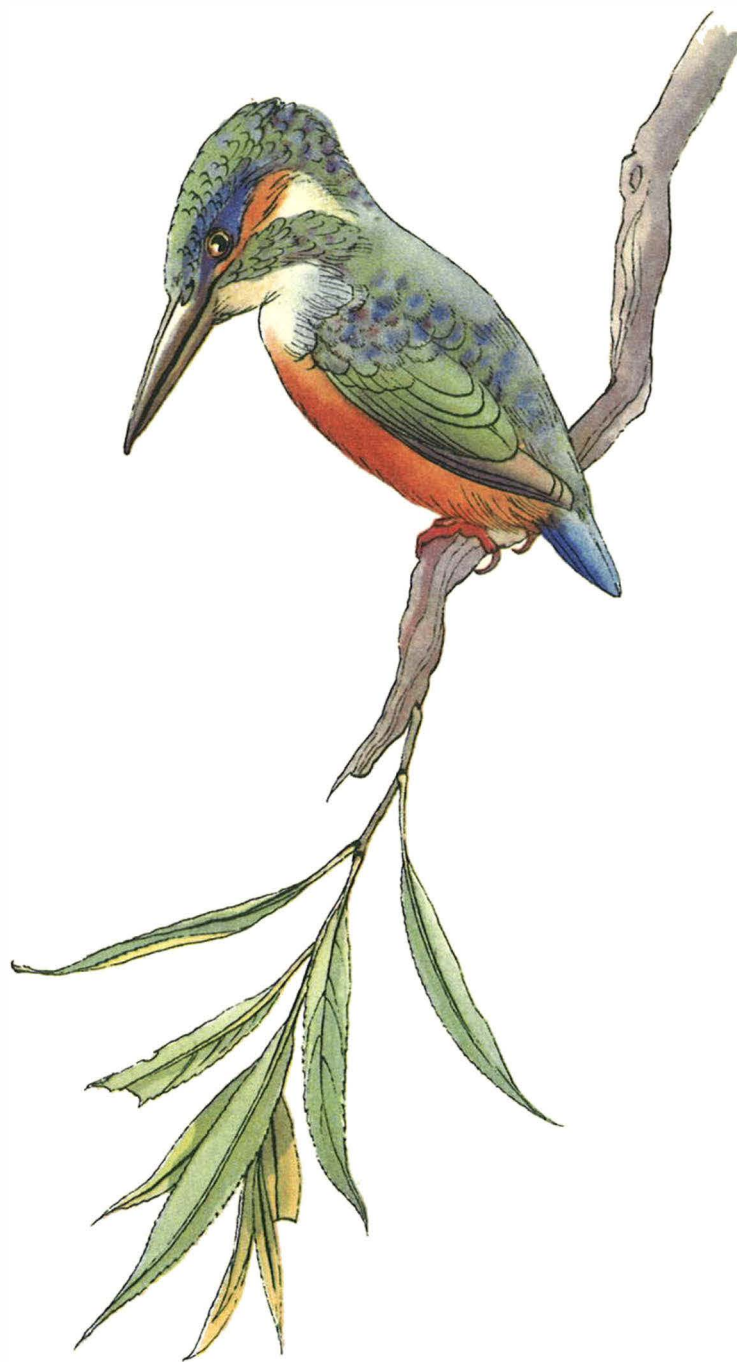

Chodí sem teď vždycky večer na palouček a k potůčku.“ – „Myslím, že tady má ženicha,“ řekla Zrzečka, „večer si na ni počkáme.“

Bystronožka o datlovi věděla a ráda pověděla. Bylo to daleko, přes plot obory, tři kopce a dva potoky. Hnízdo má v starém buku, teď je právě dal do pořádku. Je to starý domýšlivec, s nikým nemluví, ale umí krásně klepat na suché větve, že to zní jako hudba. Podvečer a ráno tak klepává paní Datlové pro radost. Je to daleko slyšet a podle toho se pozná, kde je. – „A což, neřekla bys mu, aby se přiletěl podívat na náš dub?“ zeptala se Zrzečka. – „Ani by mi neodpověděl!“ řekla Bystronožka.

Druhý den ráno byla na Starém dubě velká porada. Zvířátka se radila, kdo půjde požádat datla o prohlídku nemocného dubu. Ku podivu, nikdo se k tomu neměl. Malí ptáčky se báli a větší se vymlouvali na všechno

možné a jeden po druhém se ztráceli. Měli právě mnoho starostí s hnízdečky a vajíčky, a někteří již měli mladé. Nakonec jim Zrzečka všem vyhubovala a prohlásila, že půjde sama. „Bude to nebezpečná cesta,“ řekl děda Havran, když zůstal se Zrzečkou sám, „ale myslím, že to dokážeš. Škoda, že už jsem tak starý, letěl bych sám a bylo by to mnohem rychlejší. Nejlépe, půjdeš-li zítra ráno, nejpozději za tři dni můžeš být zpět. Datlovi řekni, že je tu plno mravenců, to je jeho nejmilejší pochoutka.

Večer zajdeme na Skalku a poprosíme kmotra Výra, aby se za tebou, až budeš v noci na cestě, podíval, kdybys potřebovala pomoci.“

Kmotr Výr ji nejen slíbil, ale i poradil Zrzečce nejlepší cestu. „Hlavně dej v noci pozor na kocoura,“ řekl, „potlouká se nám v oboře jeden zdivočelý, už dávno po něm s panem hajným paseme.“ Zrzečka poděkovala a šla spat.

Jen se rozbřesklo, byla na nohou. Na cestu si nevzala nic, věděla, že nebude mít nouzi o jídlo. Sluníčko právě

vycházelo, ptáčkové už začínali zpívat. Zrzečka přeskočila potůček a zamířila na stráň. Pelášila přes palouček plný zvonků, kopretin, pryskyřníků, macešek, pomněnek, kohout-

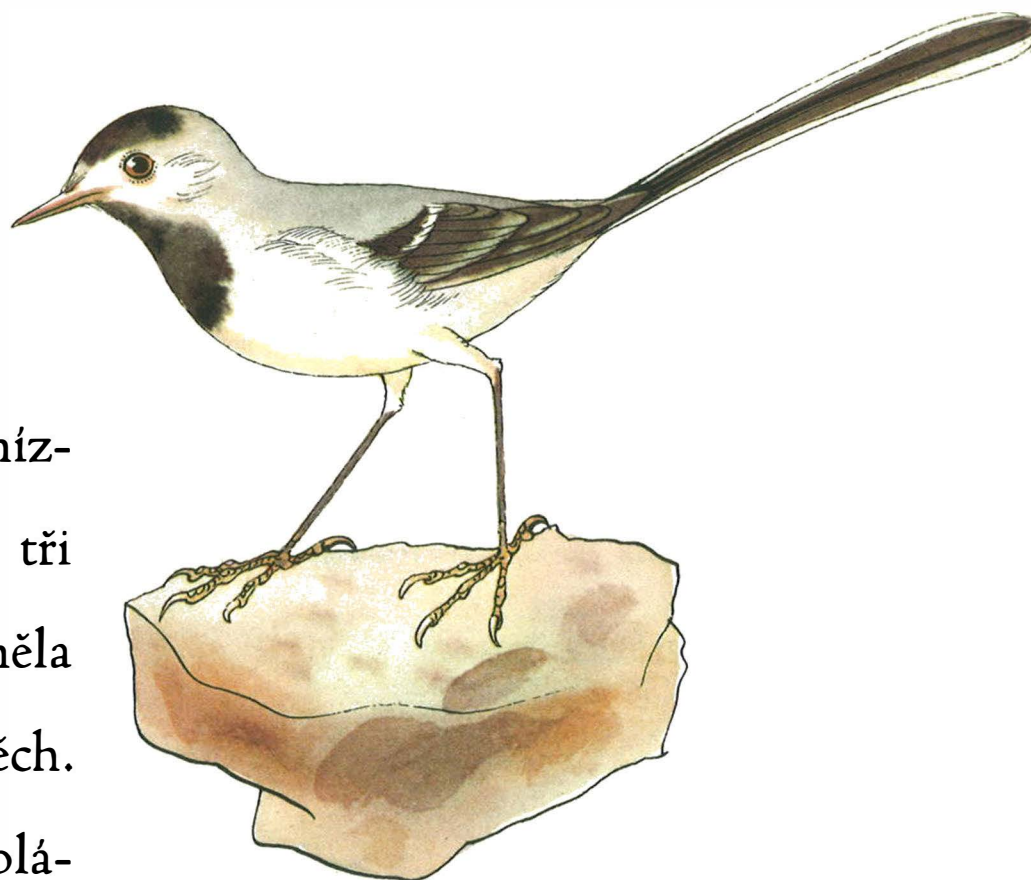
ků, chrastavců a kozí brady. „Brzy se vrať, a s datlem!“ křičela za ní žába Kuňka. – „Ty také už víš, kam jdu?“ podivila se Zrzečka. „To ví celé naše údolí,“ zakvákala za ní Kuňka. To jistě ta treperenda Straka, pomyslíla si Zrzečka, a než se nadála, byla nahoře na stráni. Dále málokdy přišla, ale zatím se nebála. Najednou se zarazila, jako by ji něco praštilo přes čumáček. Nějaký podezřelý zápach byl ve vzduchu. V okamžiku byla na jedli, přikrčila se, ani nedutala. A hleďme! Lišák Ferina vystrčil špičatý nos z houští a proběhl pod jedlí. „Tebe bych na zemi potkat nechtěla,“ řekla si Zrzečka, pochválila si čumáček, že ji včas varoval, a skákala pak chvíli se stromu na strom. Dolů se neodvážila, dokud nebyl vzduch čistý.

Brzy však měla první kopec za sebou a sběhla do údolí plného luk. Prostředkem tekł široký potok a ještě k tomu rozvodněný. Zrzečka se dostala až na břeh, ale dál to ne-

šlo. Co teď? Vtom se mihl okolo ledňáček jako modrý plamínek. „Haló, ledňáčku!“ zavolala Zrzečka, „Kudy-pak se dostanu na druhý břeh?“ „I podívejme se, Zrzečka ze Starého dubu,“ podivil se ledňáček, „to musíš ještě pěkný kus cesty proti proudu až k olším. Tam už s jedné na druhou lehko přeskočíš.“

Zrzečka si našla dvě olše, které se s obou břehů k sobě skláněly, dolezla až na konec tenké větévky a konečně se odvážíla skočit. Ale přeskočení nebylo tak snadné. Větévka druhé olše se pod ní příliš ohnula a bác! Zrzečka spadla rovnou do bláta na druhém břehu potoka. Pěkná ostuda! Ještě štěstí, že to nikdo neviděl. Rychle se vydrápala ven a upalovala, až se jí hlavička třásla, přes louku k lesu. A tam rovnou na vršek borovice. Odpolední sluníčko jí kožíšek i ocásek za chvíli vysušilo. Mezitím si rozloupala několik šišek a popovídala si se žludou, která

měla na borovici hníz-
dečko a v něm už tři
vajíčka. Škoda, že měla
Zrzečka tak naspěch.
Otřepala si uschlé blá-

to a běžela, běžela, až přiběhla k plotu obory. To pro ni
nebyla žádná překážka. A zase to šlo temným lesem do
kopce, až se celá udýchala.

Konečně se dostala na okraj lesa, ale výhled jí za-
krývalo husté křoví. Prodrala se jím opatrně a zůstala
leknutím jako zkamenělá. Těsně před ní stálo ohromné
zvíře, větší než Bystronožka, parohy jako lopaty, a ani se

nehnulo. Zrzečka tehdy ještě nevěděla, že to byl daněk, dobrák, který by jí jistě nebyl ublížil. Honem vklouzla zpět do houští, vyšplhala se na první strom a vykukovala zvědavě mezi listím. Daněk chvilku stál, pak se podrbal zadní nohou za uchem a začal se klidně pást. Tady nebezpečí jistě nehrozilo, třebaš bylo na palouku daňků celé stádo.

Přece však Zrzečka palouk raději obešla a s chutí se vydala na další cestu. Druhý potok, který tekł hlubokou roklí, snadno přešla po kamenech. Jen na chvíličku se zastavila s čiperkou Skorcem, který měl hnízdečko přímo za vodopádem a musel proletět padající vodou, chtěl-li se do něho dostat. Ale liboval si, jak je tam bezpečno. O datlovi přesně nevěděl, ale slyšel od jiných ptáčků, že je v bukovém lese, ještě dosti daleko. Ukázal jí, kterým směrem má jít.

„Poslední kopec!“ řekla si Zrzečka, když se dostala z údolí potoka, a cupitala dál. Začínalo se však stmívat a v bříšku jí kručelo hlady. Šiškových jader měla už dosyta a při vzpomínce na pěkný jarní hříbek se jí sbíhaly sliny. Ale ne a ne žádný nalézt. Což o to, hub tam bylo plno, ale Zrzečka znala z Tichého údolí jen hříbky, poddoubníky a křemeňáčky. Tady rostly houby velké skoro jako dětské deštníčky a pěkně voněly, ale Zrzečka se bála okusit, dokud neuviděla jednu čerstvě okousanou se stopami veverčích zoubků. Pak teprve si na nich znamenitě pochutnala. Později se v hájovně dověděla, že to byla bedla jedlá; děti ji také rády sbíraly.

Zatím se již skoro setmělo a Zrzečka musela pomýšlet na nocleh. Aby se cítila aspoň trochu jako doma, našla si pěkný dub a usadila se v rozsoše dvou silných větví. Ani lísteček se nepohnul. Ticho bylo takové, že slyšela vlast-

ní srdíčko klepat. To asi klepalo trochu silněji strachy. A bylo tma, že neviděla ani svou bílou náprsenku. To bude zlá noc, pomyslíla si, ale zamhouřila očička a přece jen ponenáhlu začínala dřímat. Náhle ji probudil úzkostlivý výkřik nějakého ptáčka. Tak bolestný, že by si byla raději zapala ouška, aby neslyšela. Pak jiné ptačí hlásky, stejně vyděšené. Bylo to blízko či daleko? Nevěděla. Potom vše utichlo. Zrzečka se ztrnule dívala dolů do černé tmy. Nic se nepohnulo. Ale najednou jako by se pod dubem rozsvítila dvě zelená světélka. Ablížila se. Stoupala vzhůru. Zrzečka přímo vyletěla na vršek

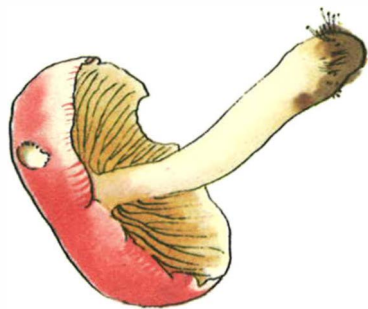

dubu. Světélka pomalu za ní. Zahlédla za nimi temné, přikrčené tělo. Jistě kocour! Zastavil se a upřeně se na Zrzečku díval. Kam utéci? A což kmotr Výr zapomněl? Zrzečka se zoufale podívala vzhůru. Pak se vše odehrálo takřka v okamžiku. Něco ohromného se svítícíma žlutýma očima mihlo se těsně kolem Zrzečky, ovanul ji prudký vítr, div nespadla, a hned potom zaječel kocour tak, že to jistě bylo slyšet po celé oboře. Jen jednou – mnohem později – slyšela Zrzečka takový křik, a to bylo, když Mírek z hájovny dostával výprask. Pak něco těžkého žuchlo na zem a nářek pomalu ztichl. – Žlutá světla zasvítla těsně vedle Zrzečky. „Tak už budeš mít pokoj,“ řekl kmotr Výr, „a nejspíš celá obora. Ráno jistě datla najdeš, snad si dá, milostpán, říci.“

Té noci už Zrzečka mnoho nespala a ráno, jen začalo trošičku svítat, byla už v lese starých, hladkých buků.

Vyšplhala se na jeden a natáhla ouška, aby jí neušlo datlovo klepání. Za chvíli je zaslechla a pustila se hned tím směrem, až přiběhla k ohromnému buku. Podle toho, co vyprávěla Bystronožka, poznala, že je to ten pravý. U vchodu k dutince, kde měl datel hnízdo, zastihla paní Datlovou. „Paní Dat..., paní profesorová,“ začala nesměle, ale nedokončila, poněvadž se v tom okamžiku starostlivý pan Datel připlácl vedle Zrzečky na kmen. „Přejete si?“ řekl přísně. – „Jdu vás, pane profesore, prosit, abyste se podíval na náš nemocný dub v Tichém údolí,“ spustila Zrzečka již poněkud směleji a nepřestala, dokud všechno nevypověděla; ani na mravence nezapomněla. „Do cizího obvodu nelítám,“ prohlásil datel stručně. „Ale vždyť u nás žádného datla

není,“ namítla Zrzečka plačtivě, „a Strakapúd na to nestačí, sám říkal,

že můžete pomoci jenom vy.“ – „Je tam opravdu hodně mravenců?“ vmísila se rázně do hovoru paní Datlová. „Plno,“ řekla Zrzečka, „u nás o ně nikdo nestojí.“ – „No, já myslím, starouši, že bychom se tam mohli podívat,“ přimlouvala se paní Datlová. – „Tak snad někdy za dva, tři dni,“ řekl pan Datel už mnohem vlídněji, „ale najisto to slíbit nemohu.“ Paní Datlová mrkla po straně na Zrzečku a ta porozuměla, že má vyhráno.

Na cestě domů připadala si už jako zkušená cestovatelka. Také měla dušičku o starost lehčí. Ani kocour už nebude strašit. Na palouku daňci nebyli, pustila se tedy kurážně přes něj. Byla už skoro na kraji, když za sebou zaslechla zuřivé vytí. Ohlédla se a vidí Lovka z hájovny – tehdy byl ještě štěně – jak se žene za ní. „Jdeš sem, vrtáku!“ volal za ním pan hajný, ale Lovek nedbal. – „Chceš-li se trochu proběhnout,“ řekla si Zrzečka,

„nevadí.“ Proklouzla křovím do lesa a utíkala dolů se stráně, co mohla. Lovek s vyplazeným jazykem za ní, už už se chystal chňapnout ji za ocásek, ale Zrzečka mu najednou zmizela. Skočila za modřín a vyběhla nahoru. Lovek zabrzdil všemi čtyřmi, ale pozdě; drcl nosem do modřínu, až zavyl bolestí. Potom s velikým nářkem upaloval zpět. Čekala ho ještě výplata za neposlušnost.

„Jinak se štěně nic nenaučí,“ vzdychla si Zrzečka. Bylo jí Lovka líto.

Běžela skoro celou noc, až ji nožičky rozbolely. K ránu se namáhavě dodrápala do svého doupátka, stočila se do klubíčka a usnula hned jako dudek. Probudila se však brzy. Co ji to vzbudilo? „Že se nestydíte strkat tam zobák, tetka,“ zaslechla šeptat dědu Havrana. „Vždyť jsem ji nevzbudila,“ hájila se Straka. Ale Zrzečka už vystrčila hlavičku z doupátka. „Přiletí?“ zeptal se děda Havran, než mohla promluvit. „Nejspíš zítra,“ odpověděla Zrzečka. „Sláva!“ provolal děda a po něm celý sbor ptáčků a ostatních zvířátek pod dubem. „Bude svrchaný čas,“ řekla Zrzečka a podívala se starostlivě na nemocnou větev. Lístky byly již napolo zvadlé a bez lesku. Pak nastalo vyptávání, vyprávění, štěbetání a cvrlikání až do večera. Zrzečce se všichni obdivovali. „Ať tu

zítra nikdo nepřekáží!“ nařídila nakonec Zrzečka a šla zase spat.

Datel opravdu přiletěl i s paní. Zrzečka ho chtěla přivítat, ale ani si jí nevšiml a hned se dal do prohlížení nemocné větve. Jenom řekl: „Packalové!“ A tesal a tesal, až kůra litala. Do vytesané štěrbiny vstrčil jazyk a tahal ohromné larvy jednu za druhou. Však také měl jazyk třikrát delší než ostatní ptáčky, na něm háčky a ještě k tomu lepkavý. Paní Datlová mu pomáhala. Když si našla volnou chvíli, pošeptala Zrzečce: „Spěcháme, budeme mít co nevidět vajíčka.“ „Vy jste strašně hodná,“ zajíkla se Zrzečka. Nevěděla, jak poděkovat. Na mravence nadobro zapomněla.

Zvířátka z Tichého údolí jako by zmizela. Ale když se Zrzečka pozorněji rozhlédla, viděla všude vykukovat z úkrytů zvědavé hlavičky a všetečné zobáčky. Nikdo

však ani nepípl. K večeru prohlásil pan profesor Datel:
„Hotovo! Za několik dní se větev zase vzpamatuje.“
A odletěl. Paní Datlová také, jen se ještě v letu ohlédla a
zamávala Zrzečce křídlem na rozloučenou. Zrzečce kla-
pala tlamička, ale ani hlásek z ní nevycházel. V hrdélku
ji cosi dusilo. Pak se rozplakala vděčností a radostí.

Starý dub se uzdravil.

